

ואיכא דאמרי, יש מוסרים שמועה זו כן: אמר רב פפא, דעד הברזא חמרא אסיר, כל היין שמלעלה מן נקב הברז, אסור, כיון שכולו נמשך אחר הנקב לצאת ממנו, והוא מחובר ליינ הסמוך לנקב, ואידך, שאר היין,

א-ט ואידך, שאר היין שבחבית, שרי, מותר אף בשתייה, כי רב פפא סובר שהיין הנמצא בצדדים, אינו נחשב כמחובר ליינ הנמצא סמוך לנקב לגבי דיני יין נסך.

אלא, רב אשי מדבר בגוי שנסך יין ממש לפני עבודת כוכבים, במפורש, למען לעבדה בכך, וזה היזק ממש, מפני שהישראל אומר לו: מה היה לך בייני שנסכת אותו לאלילים שלך, והגוי גם מזהר לא לעבוד עבודת כוכבים [חידושי הר"ן], ויודע שאסור לישראל לשתותו. וכשהישראל לוקח ממנו הדמים, לוקח ממנו דמי תשלומי היין מן הדין, והם דמי נזק. ואף שהגוי יקח את היין לעצמו, יקח, ויעשה בו ככל רצונו. ובאופן זה [ולא בנגע ביינ] נחלקו תנאי הברייתא.

חכמים סוברים שהיין אסור מן התורה, לכן, לדעתם מותר ליקח דמי הזיקו. ורבי יהודה בן בתירא ורבי יהודה בן בבא סוברים, שאינו אסור מן התורה, ולדעתם אסור ליקח הדמים — וברור שהם מודים שהיין אסור בהנאה מדרבנן, מפני גזירת בנותיהם. ומכל מקום, על דבר שנאסר מדרבנן יכול הגוי ליפטר מתשלומים, כמבואר.

ומוסיף הרמב"ן: ואף לדעתם אסור רק באופן שהגוי לוקח לעצמו את היין, שאז אינו תשלומי נזק, אלא מכירת יין. ואילו אם הגוי לא יקח את היין, ואפשר לחייב אותו לשלם מדין מזיק — מותר לקחת ממנו הדמים.

ולפי דרך זו, הוכיח כן רב אשי מדברי חכמים, הסוברים: אדם אוסר דבר שאינו שלו, נמצא שמקליה קלייה, ולכן מותר ליקח דמי הזיקו.

אלו הם דברי הרמב"ן, בתוספת ביאור הר"ן בחידושי.

אבל בפירושו על הרי"ף חוזר בו הר"ן. ואף

הרא"ה מבאר: רבי יהודה בן בבא ורבי יהודה בן בתירה לא התירו אלא מן התורה, ומודים שמדרבנן אסור, ולכן לא מוזכרת דעתם בכל המסכתא, משום דפשוט הוא שיינ של גוים אסור מדרבנן.

והואיל ואינו אסור אלא מדרבנן, לכן סבר רב אשי, שלגבי ליקח דמי הנזק מן הגוי, העמידו חכמים דבריהם על דין תורה, ומתירים ליקח ממנו הדמים. כי אפילו שחכמים אסרו ליהנות מיינ של גוים — עדיין יש לתלות שאינו לוקח דמי הנאתו אלא דמי נזקו.

ולפי דרך זו, אין חילוק בין אם עשה כן הגוי בשוגג או במזיד.

והרמב"ן בחידושו מבאר: כל התנאים, בלי חולק, סוברים, שיינ שנגע בו הגוי אסור בהנאה, אף שלא נסכו בפני עבודת כוכבים, ואף שאינו שלו —

שהרי איסור יינם של הגוים גזרו חכמים משום בנותיהם שלא יבואו להתחתן עמהם, ומה הנפקא מינה אם אדם אוסר דבר שאינו שלו [על ידי מעשה — עיין גמרא חולין מא א] או שאין אדם אוסר, מכל מקום, על יין זה יש איסור דרבנן משום בנותיהם.

ואכן, באופן זה לא התיר רב אשי כלל ליקח ממנו דמי הזיקו, כי אינו היזק. כי הגוי יכול לומר להישראל: מה הזקתיך? אם אתם גזרתם על עצמכם שלא לאכול ממגע שלי — אני לא עשיתי דבר של היזק כלל. וכיון שאין הגוי מתחייב כלל בתשלומי הזיקו, אם אכן יקח ממנו דמי הזיקו ותמורתן יתן לו את היין, אינם תשלומי היזק, אלא, נהנה ממש ממכירת יין נסך.

שרי, מותר.

אמר רב יימר: דברי רב פפא אינם לפי כל התנאים, אלא **כתנאי**, מחלוקת תנאים הם, לפי ששנינו במסכת טבול יום:

[טבול יום הוא מי שטבל לטומאתו, ועדיין לא העריב שמשו, שהוא מטמא תרומה וקדשים בנגיעתו בהם].

חבית שנקבה, בין מפיה, למעלה במקום כניסת היין, בין, שנקבה משוליה, בקרקעית החבית, ובין מצידיה,⁽¹⁴¹⁾ **ונגע בו, ביין, טבול יום — טמאה.** אלו הם דברי חכמים.

רבי יהודה אומר: אם ניקבה החבית מפיה ומשוליה, ונגע טבול יום ביין שבמקום הנקב, **טמאה**, נטמא כל היין שבחבית. ואם ניקבה החבית מצידיה, **טהורה מכאן ומכאן.**

כלומר, אם ניקבה החבית מצידיה, מכאן

ומכאן, טהורה. וטעמו של רבי יהודה, שכאשר ניקבה מפיה טמא, הואיל וכל היין שלמטה הוא בסיס לעליון. כי כל טיפה וטיפה נושאת את הטיפה שמעל לה. וכן כאשר נקבה משוליה, הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב. אבל אם ניקבה החבית מצידיה, שהיין שם אינו לא בסיס ולא נמשך, טהורה.⁽¹⁴²⁾

ורב יימר מדמה את דיני נגיעת גוי ביין לדיני נגיעת טבול יום בתרומה. ויוצא מכך, שרב פפא אמר את דינו לדעת רבי יהודה בלבד⁽¹⁴³⁾, ואילו לדעת חכמים — כל היין מחובר הוא למקום הנקב, כשם שהוא מחובר לענין טומאה, וכולו אסור בשתיה, ומותר בהנאה.

ומביאה הגמרא עוד הלכה בשם רב פפא.

אמר רב פפא: עובד כוכבים אדנא, המחזיק בחבית, **וישראל אכובא,** מחזיק בגיגית,

הדבר שנפסל אינו פוסל אחרים בנגיעתו. וכתב רבינו עובדיה: ואילו מקום שנגע הוי מיעוט ובטל באחד ומאה, כשם שתרומה בטלה בחולין באחד ומאה.

143. כתבו התוס': לפי לשון הראשון, אומר רב פפא לגמרי כדעת רבי יהודה, שכל היין מותר כיון שלא הכניס ידו לתוך החבית, ורק כנגד הנקב אסור, והנקב הוא כמו מצידיה.

ולפי לשון השני, שאסר כל היין שלמעלה מן החבית, צריך לומר, שחומרא היא, מפני חומר איסור יין נסך.

והקשו התוס' על פירוש רש"י: בשלמא לפי לשון ראשון, מברואר היטיב שלא אסר אלא נגד הנקב [וכמו שיבואר] —

אבל ללשון השני, קשה, איך יתכן שחלק

שמבאר את הסוגיא כשיטת הרמב"ן — מפרש אחרת את הראיה שהביא רב אשי מברייתא זו. עיין אור שמח פרק י מהלכות שכירות הלכה ה', בשו"ת אחיעזר ח"ג סימן ל"ז, בספר שערי יושר שער א' פרק ט' וקהלות יעקב סימן כב.

141. כתבו התוס' [לפי גירסת המהר"ם]: גם אם נקבה מצידיה, טמא, מפני שמה שלמעלה נמשך אחרי הנקב, ומה שלמטה הוא בסיס ליין הקרוב לנקב. ורבי יהודה מטהר אם הנקב הוא בצידיה, מפני "דלא הוי כפיה ושוליה".

ועיין בתוס' יום טוב במשנה מסכת טבול יום. [פרק ב משנה ז] ובמפרשי המשנה.

142. וכתבו התוס': יין זה שנטמא אינו מטמא את שאר היין, כי טבול יום הפוסל בנגיעתו,

והגוי שופך מהחבית לתוך הגיגית — **חמרא אסיר**, היין נאסר בהנאה.

מאי טעמא? הרי לא נגע ביין?

כי קאתי, היין בביאתו לגיגית, **מכח עובד כוכבים קאתי**, כיון שהוא בא מכחו, החמיר רבי יוחנן [נח ב] אף בהנאה⁽¹⁴⁴⁾, משום "לך לך", וכולי.

אבל, **ישראל אדנא**, המחזיק בחבית, **ועובד כוכבים אכובא**, מחזיק בגיגית, והישראל שופך מהחבית לגיגית — **חמרא שרי**, היין מותר, מפני שהגוי לא עשה כלום. במה

דברים אמורים? כשהגוי מחזיק, **ואי מצדד צדודי**, הגוי מקרב את הגיגית נגד קילוח היין — **אסיר** היין. מפני שאז יש לחשוש שמא נגע ביין. ומדובר באופן שהגיגית מלאה, והיין מגיע לשפת הכלי.

[עוד לשון כתב רש"י: אפילו בגיגית שאינה מלאה אסור בשתיה, למרות שאין לחשוש שהגוי נגע. והטעם: מפני שהגוי "מקרקש" את היין. פירוש מנענע את היין באמצעות נענוע הכלי]⁽¹⁴⁵⁾.

והגמרא מביאה עוד הלכה שאמר רב פפא.

התחתון יהיה מותר בשתיה, וחלק העליון אסור, והלא כל היין מעורב? בשלמא, אם היה איסורו רק איסור הנאה, אפשר למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו, ולשער שווי היין עד לנקב, ושוויו למעלה מן הנקב, אבל באיסור שתיה, איך אפשר להבדיל את היין, בין האסור למותר, הלא הכל מעורב? ומדוע לא הקשו התוס' לפי לשון ראשון?

כתב ה"ח בהגהותיו: לפי שהיין שכנגד הנקב הוא "משהו", ובטל בשישים.

והמהר"ם מבאר: כיון שהיין שכנגד הנקב נשפך תיכף בהסירו את ידיו.

והרא"ש מקשה קושית התוס' גם לפי לשון ראשון.

על כן כתבו התוס': רק פפא לא התיר בשתיה, ובשתיה ודאי אסור מפני היין האסור השוכב עליו, אלא, התיר בהנאה —

ומה שכנגד הנקב — ללשון ראשון, או שמעל הנקב — ללשון שני, נחשב כאילו נגע בו, ונגיעת גוי אוסרת בהנאה.

144. כן כתב רש"י.

וכתבו התוס': אף לפי גירסתם שם [נח ב ד"ה שמסכו] ברש"י, שרבי יוחנן על אף

שהחמיר, לא אסר בהנאה אלא בשתיה — מכל מקום, כאן יש לאסור אף בהנאה, שיש לתלות שהגוי שופך את היין בכוונת ניסוך. [כוונתם, כנראה, להחמיר יותר בשפיכת יין מאשר בשפיכת מים לתוך יין].

והקשה הרא"ש: איך אפשר לומר שאינו נאסר בהנאה, הרי עיקר ניסוך לעבודת כוכבים הוא בהגבת הכלי ושפיכה מתוכו? [וראה ברא"ש שמוכיח כן].

ומתריך: ושמא יש לומר, דהיינו דוקא בפני עבודת כוכבים. אבל שלא בפניה — אין דרך לשפוך אלא לשכשך.

145. מבואר על פי גירסת ה"ח. וכן הבינו הרא"ש והר"ן.

ועיינו במהרש"א.

הריב"ם [מובא בתוס' וברא"ש] מסכים לדרך זו, ומבאר, שכיון שהגוי מקרקש לגיגית בכוונה, אינו גרוע מנוגע בקנה שאסור [כמו שמבואר לקמן עמוד ב' בסופו].

ונחלקו התוס' והרא"ש בדברי הריב"ם, לדעת התוס' אסור רק בשתיה, ולדעת הרא"ש אסור אפילו בהנאה. ועיין בהגהות ה"ח.

ועתה הגמרא דנה בגת שאין דורכים שם ענבים בידיים או ברגלים, אלא עם קורה. ויש בהלכה זו הבדל בין "כחו" של הגוי, שהגוי עולה על הקורה מעל הענבים, וכובשם בכובד גופו, לבין "כח כחו", שהגוי מגלגל את הגלגל, והגלגל מוריד את הקורה.

מעצרא זיירא, גת שכובשין את הענבים בקורה,

רב פפי שרי מתיר את היין כשכבשם גוי.

רב אשי, ואיתימא או שאמר כן **רב שימי בר אשי**, אסר.

והגמרא מבארת במה נחלקו:

בכחו — כולי עלמא לא פליגי, לא נחלקו, וכל האמוראים סוברים דאסיר. כי פליגי, במה נחלקו, בכח כחו.

איבא דאמרי, יש מי שמסר שמועה זו באופן אחר:

בכח כחו, כולי עלמא לא פליגי דשרי. כי פליגי — בכחו.

ומספרת הגמרא: הוה עובדא, היה מעשה כזה בגוי שדרך את הענבים בכח כחו, ואסר

אמר רב פפא: האי עובד כוכבים, דדרי זיקא, הנושא נוד העשוי מעור ופתח הנוד קשור, וקאזיל ישראל אחוריה, ישראל הולך מאחוריו ומשגיח עליו שאינו פותח ליגע ביין (146) —

אם היה הנוד מליא, מלא, שרי מותר היין, משום דלא מקרקש אינו מנענע את היין בנושאו אותו, ואם היה חסירא, אסיר, דיש לחשוש דלמא מקרקש.

ואם הוא נושא כובא, גיגית, מליא, אם היא מלאה, אסיר, כי יש לחשוש דלמא נגע בידיו, היות והיין מגיע עד שפתה. ואם היתה חסירא, שרי, משום דלא נגע.

ובגיגית אין לאסור מטעם קרקוש, מפני שלא ניחא ליה בקרקוש בכלי פתוח, שמא יישפך היין (147). ומה שמתקרקש מאיליו בנושאו את הגיגית, אינו אוסר, כי דינו ככחו שלא בכוונה, המותר. זאת בניגוד לנוד שפיו קשור, שיש לחשוש שמא יקרקש בכוונה.

רב אשי אמר: זיקא, נוד, בין מליא ובין חסירא, שרי.

מאי טעמא? — אין דרך ניסוך בכך (148).

ורק בגיגית מלאה — אסור, מפני החשש שמא נגע.

147. מלשון חידושי הר"ן, משמע, שירא שמא יישפך עליו.

148. ומבאר הרמב"ן: משום שאינו רואה את היין. זלפיכך, אפילו אם מקרקש הרבה — מותר.

146. כן פירש רש"י.

ומוסיף הרמב"ן: אם כן, מה שאסור בכובא מלאה, הוא רק בשתיה, דיש לחשוש שמא יגע שלא בכוונה. ואין טעם לחשוש שמא יגע בכוונה לאוסרו אפילו בהנאה, כיון שעוסק במלאכתו, והישראל משגיח עליו — מפחד הגוי שמא יתפס כגנב. ועיין ברמב"ן פירוש אחר בשם הראב"ד.

רב יעקב מנהר פקוד (149).

ומביאה הגמרא עוד הלכה בענין נגיעת גוי
ביין באמצעות דבר אחר, ולא בידי.

ומספרת הגמרא: **ההוא חביתא**, היה מעשה
ב-ט בחבית **דאיפקעה**, שנסדקה **לאורכה**,
מלמעלה למטה, ועמדה להתפרק וליפול
חציה לצד זה וחציה לצד השני. **איירי ההוא**
עובד כוכבים, הזדרז גוי ההוא, **חבקה**, בין
זרעותיו כדי שלא ישפך היין לאיבוד,
והחזיקה עד שהביאו כלי לרוקן בתוכו את
היין —

שרייה, התירה **רפרם בר פפא**, **ואי תימא** או
שהתירה **רב הונא בריה דרב יהושע**, **לזבני**
לעובדי כוכבים, למכרה לגוי, מפני שהגוי
לא שיכשך ביין. ועל אף שקירב חצאי
החבית זו לזו, ונמצא שהוא נוגע ביין
באמצעות החבית, בכל זאת מותר. ואינו
דומה לנוגע בקנה [עיין משנה הבאה], כי
נוגע בקנה משכשך ביין עם הקנה, אבל כאן
לא שיכשך כלל.

ומוסיפה הגמרא: **והני מילי**, דברים אלו
אמורים, כגון **דפקעה לאורכה**, מלמעלה
למטה, **אבל**, אם פקעה **לפתייה**, לרוחב
החבית, **אפילו בשתייה שרי**.

מאי טעמא? — הואיל ושני חלקי החבית
אינם מתפרקים זה מזה, וחציה העליון יושב
על התחתון, אף שנוזל ממנה מעט יין.
נמצא, שהגוי אינו "מחזיק" את היין ואינו
נוגע באמצעות דבר אחר, אלא הוא רק
מכביד את חלקה העליון, ובדחיקתו "**מעשה**
לבינה" **קעביד**, כאילו הכבידו את החבית
בלבינה. והגוי לא עשה כלום יותר מאשר
לבינה.

ומספרת הגמרא עוד עובדא.

ההוא עובד כוכבים, גוי ההוא **דאישתבה**,
מצאוהו, **דהוה קאי במעצרתא**, שהיה בגת
של ישראל ריקה מענבים ויין.

וכיון שהיתה רטובה מדריכת ענבים [משקה
טופח"] יש לחשוש שמא נגע בה הגוי, ואסר
את היין, והיין יבלע בגת ויאסור את הדריכה
הבאה (150).

וכשאלה זו הובאה לפני רב אשי הוא לימד
את השואלים כיצד להכשיר את הגת.

אמר רב אשי: אי איכא טופח להטפיה, אם
היין הנשאר בגת היה רטוב בכמות כזו
שאפשר להרטיב בו דבר אחר, **בעי הדחה**,
במים, **ובעי ניגוב** באפר מים ואפר [מבואר
בפרק הבא עב ב עה א]. **ואי לא**, אם אין

משום דהגוי אינו אלא סוחט ענבים, והיין נמשך
מאליו מפני שהגת הוא בשיפוע.

עם כל זה, כותב הרמב"ן, אסרוהו, כיון
שהוא נמשך מחמת כחו.

150. מפורש על פי המאירי והבית יוסף [סימן
קכט].

ועיין בחידושי הריטב"א.

149. הקשה הרמב"ן: למה אסרוהו אפילו
בכחו, הרי בשעה שכובשין אותם הם ענבים,
ואפילו אם יש בהם יין — אינו נאסר. שהרי
הסקנו [נה ב] שאינו עושה יין נסך עד שימשך,
וכשנמשך — אין הגוי נוגע בהם לא בכחו ולא
בכח כחו —

ואם תאמר, שטעם האיסור הוא, משום
שנמשך על ידי כחו. אין זה טעם מספיק לאסור,